

KGAOLO 7**7.0 TSHOSOBANYO**

Mekgwa e e farologaneng ya tlhagiso ya baanelwa e dirilwe ka botlalo mo patlisisong e gonne maikaelelo magolo a yona e le go sekaseka boanedi. Patlisiso e, e dirilwe go lebisitswe mo go Mangomo le Lehudu ka Mmileng, M.T.. Ka go rialo mo kgaolong e, go sosobanngwa le go tlhagiswa se se dirilweng le se se fitlheletsweng ka patlisiso e.

Lokwalotshelo lwa ga Masego Timothy Mmileng, lo tlhagisitswe ka botlalo, lo senola le go tsibosa babuisi ka dintlha tsa botlhokwa. Se, se senolwa ke lefelo le a tsaletsweng mo go lona le go gola ga gagwe jaaka mosimanyana, e le go gatelela fa a na le kamano e e tletseng le botshelo ba selegae. Botshelo bo, bo akaretsa go golela mo gae e le mosimanyana, a godisiwa ke mmaagwemogolo yo o neng a rata molao le tolamo; go disa le go wela dingalo tsa teng; go tsena sekolo a setse a godilenyana mme e bile a ntse a farafarilwe ke ditiro tsa selegae; go kgaratlhela katlego ka go dira ka natla go le monate le e bile go le thata.

Mabaka otlhe a a kailweng fa godingwana ka ga botshelo ba mokwadi, a tswetse tsatsing mo go Mangomo le Lehudu mme se, se supa ka botlalo fa mokwadi, Mmileng, M.T. a kwala ka ga seo a se itseng. Ke jaaka mo go Mangomo a tlhagisa Thuso e le ngwana yo o ikantsweng ke batsadi, ba na le maikaelelo ka ena fela a ba swabisa, a iphetola selo fela go fitlhelela a ipolaya ka go ikgatisa terene. Mo go Lehudu o tlhagisa Semenogi, le ena batsadi ba gagwe ba na le maikaelelo ka ena, ba mo isa sekolong mme a boa

a akga mabogo. A disa mme le teng a wela dingalo tsa go disa a bo a inaya naga. Ka a ne a na le kgaratlho, a mekamekana le botshelo go fitlhelela a bona katlego le fa kwa gaabo ba ne ba setse ba mo tlhobogile.

Tsotlhe tse, di supa phokelelo ya lemorago le seabe sa lokwalotshelo lwa mokwadi Mmileng, M.T. mo bokwading ba gagwe ba dipadi tsoopedi tse di fa isong.

Tlhagiso ya baanelwa ka mokwadi Mmileng, le yona e neetswe lemorago ka botlalo. E tswelela go thadisa le ka melebo e e tlhalositsweng ka botlalo le go neela kamano ya yona le tiro. Tiro e eme ka molebo wa Sehisetori - bayokerafi jaaka go supilwe mo ditemaneng tse di fa godimo ka ga phokelelo ya lokwalotshelo mo bokwading ba mokwadi yo o fa isong. Molebo wa Bolebapopego o diriseditswe go tsamaisa le go leba boanedi jaaka e le ntlha ya popota mo patlisisong e. Molebo wa Papiso ona o diriseditswe go bapisa boanedi mo ditlhangweng tse pedi tsa ga Mmileng, M.T. e bong Mangomo le Lehudu.

Boanedi le tlhagiso ya bona di gapilwe go tlhaloganyesega ka go alelwa lemorago le ka go gatisa ka ga seo baanelwa e leng sona mo ditlhangweng.

Baanelwa le boanedi ke monwana le lonala. Baanelwa ke bona ba agang boanedi. Tsela le motlhala di thadilwe go tloga ka baanelwa ba dinaane le karologanyetso ya bona jaaka Du plooy (1986:150) a dirile ka go tlhagisa sethalo sa ga Greimas.

Tlhagiso e, e nolo fatsa boemo ba baanelwa mo ditlhangweng tsa sesweng tse di lebilweng mo tirong e. Mokwadi o dirisitse ka katlego melawana ya kago ya baanelwa go totobatsa fa moanelwa a bopiwa ka mafoko fela mo teng ga setlhangwa. Ka go rialo go tswela fa tsatsing fa baanelwa ba tshela fela mo teng ga setlhangwa e seng mo botshelong jaaka batho ba nnete.

Tlhagiso ya baanelwa ba ba botlhokwa go tswa go Mangomo le Lehudu ga mmogo le bao ba kailweng jaaka ba batlaleletsi e dirilwe ka bonontlhotlho. Ka se, mokwadi jaaka e le kgeleke mo bokwading, a tlhwekile mo puong le tiriso ya yona e bile a tlhaloganya Motswana jaaka a itlhaloganya, o letleletse babuisi le basekaseki go ka itlaleletsa ka dikakanyo tsa bona mo kagong ya baanelwa. Se, se senoga fa go lebiwa segolo lephata la tshwantsho e e sa tlhamalalang, e le ka go leba maphatana a lona e bong:

- Go taya maina
- Go boaboeletsa moanelwa go dira tiro e le nngwe gantsi.
- Go mo neela diphetogo mo tsamaong ya botshelo le
- Go mo tshwantsha le go mo farologanya le tikologo ya gagwe.

Ka tsotlhe tse, go nna bonolo go mmuisi le mosekaseki go kgona go ipopela le go itseela ditshwetso tse di rileng mabapi le moanelwa yo o rileng. Tshwaelo ya ga Wellek le Warren (1978:47) fa ba dumalana le go bona fa go kgonega go dira papiso gareng ga ditlhangwa tse di farologaneng go neetse papiso ya dipadi tsoopedi maragogo. Papiso e, e tiisitswe mooko ke Swanepoel (1990:43) fa le ena a kaela ka gore e ka dirwa le mo setlhangweng se le sengwe le fa e le mo tirong ya mokwadi a le mongwe jaaka go dirilwe mo tirong e, ka dipadi tsa ga Mmileng, M.T..

Mo bokhutlong, ka papiso e, ga go a gabalelwa go bona dipadi tsa ga Mmileng di gaisana mme go lebilwe kgolo le tswelelopele ya mokwadi mo tlhagisong ya boanedi. Ka kgolo e, go ka swetswa ka mokgwa o o latelang mabapi le tlhagiso ya baanelwa mo go Mangomo le Lehudu jaaka di tlhagisitswe mo kgaolong ya bone le ya botlhano.

- Boanedi ba ga Mmileng mo ditlhangweng tsoopedi bo jesa diakolo.
- Go bonala kgolo le tswelelopele mo tlhagisong e gonne mokwadi a etile a kgona go pekanya setaele sa gagwe sa go senola baanelwa mme gotlhe go kgotsofatsa kago ya baanelwa.
- O kgonne go tshwantsha baanelwa ba madi le nama, bao go leng bonolo mo babuising go ba tshwantsha le batho ba nnete mo botshelong.

Go konotelela tiro e, go lemosegile fa tlhagiso ya baanelwa e bong boanedi e le ntlha ya botlhokwa go tshegetsa dintlha tse dingwe tsa setlhangwa. Se, se tlholwa ke gore fa baanelwa ba sa itsiwe, ba sa lemotshege, ba sa tlhalogannngwe ke babuisi, setlhangwa se ka phutlhama mme sa felela se sa tlhalogannngwe le gona se retelelwa ke go fitlhelela seo mokwadi a neng a se ikaeletse ka ga sona.

Tlhagiso ya baanelwa ka go rialo, e ikaegile thata ka diphitlhelelo tsa babuisi ka tlhaloganya puo ya mokwadi. E utlwala le go amogelesega fa e dirwa ka go latela melawana le maphatana a a kgotsofatsang kago ya baanelwa.

Mokwadi, Mmileng, M.T. o tlhagisitse boanedi mo ditlhangweng Mangomo le Lehudu a ikaegile ka tshwantsho e e tlhamaletseng le e e sa tlhamalalang.

O dirile le go fitlhelela se gone ke mongwe wa bakwadi ba ba tlhwatlhwa mo bokwalapading ba Setswana. Ga go rone jaaka a kaile ka lokwalotshelo lwa gagwe gore o tlhotlheleditswe ke go buisa dikwalo/dipadi tsa ga Monyaise, D.P.S. go fitlhelela maemo a gagwe a bokwadi. Ka jalo go mo tsatsing gore ena Monyaise, D.P.S. ke petleke-ya-malemela-gotlhe mo bokwalapading ba Setswana, mme go sa rone gape go bona Monyaise le Mmileng e le di-ya-thoteng-di-bapile.